

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiló avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta 5.— „
četrt leta 2.50 „
posamezna številka po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 30 h
dvakrat . . . 25 „
trikrat . . . 20 „
za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 10 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

**Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.**

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

**Prihodnja številka „Učiteljskega
Tovariša“ izide dne 18. oktobra 1918.**

Vivizem.

Življenje je človeku prvi dar,
zakladov vseh bogastvo ga ne plača;
kar vzame smrt, ne vrne smrt nikdar,
v življenju sreča vedno se obrača!

V letniku 1917 »Ljubljanskega Zvona« sem objavil daljšo filozofsko razpravo: Henri Bergson, filozof moderne Francije. Neki kritik mi je hudo zameril, da sem postavil to literarno stavbo na previsoke, preučene temelje, »da jih zmaga kvečemu specialist prve vrste«. Gotovo laskav poklon, a še laskavejše priznanje mi je njegova zamera. Baš ta njegova zamera prinaša zadnji, težko pričakovani in odločilni dokaz za skrajno potrebo takih spisov, ker vsi pravi ljudsko-demokratski naprednjaki pozdravljajo z iskrenim zadoščanjem delo, ki osvobodí naše občinstvo puhle in bobneče fraze reakcionarnih, praznoglavih naprednjakarjev in demagogov. Pravi naprednjak vidi namreč bistvo naprednosti v tem, da dvigne maso k sebi, k višji kulturi, ne pa v tem, da poniža in približa visoko kulturo nizkim instinktom neizobražene mase, kakor to hočejo izvestni naprednjakarji.

Vestno in inteligentno bralstvo je takoj razbralo v omenjenem traktatu nekaj več nego suhoparno monografijo bergsonizma, da je Bergsonova oseba samo slučajno kresilo, ob katerem se krešejo ideje posebnega in — cum grano salis! — originalnega filozofskega sistema. Kakor pojasni primerno ozadje pravi pomen slike in kakor pride posamezni zvok šele v akordu do polne veljave, tako se mi je zdelo za umevanje bergsonizma potrebno, da podam najprej v velikih potezih historično, genetično ozadje njegove filozofije. Nekako avtomatično, nekako sama ob sebi se je izmotala iz tega historičnega kaosa svetla prikazen neke splošne razvojne tendence, prikazen objektivne, znanstvene filozofije. Da okrepi poteze te meglene tendence in jo napravim vidno tudi drugim očem; da privabi mnogo obe, tajoče prikazen tudi druge samostojne misleče k sotrudnemu reševanju nje problemov, zato sem jo nazval s posebnim imenom »vivizem«, ki pa nikakor ni istovit z biološko teorijo neovitalizma (Driesch, Reinke). Že substantivirani adjektiv pove marsikaj!

Tisočletna tema je ležala na zemlji, ubogi človeški črviči so tavalj po nji, zaman so iskala izhoda pobita čela.

Tedaj pa zaplemeni na obzorju, zablišči po dolgem času zopet mistično drevo, spoznanja. Kakor živi pestrobodni plamenčki žare in dehte njega skrivnostni cvetovi, mirno sijje mlado listje, kakor bi dihalo iz njega tajinstvena zelena svetloba. Na orjaškem deblu pa visi nova tabla z novim zakonom in vabi, tolaži uboge, tavajoče človeške črviče s pobitim čelom. V neskončno daljo se svetijo ognjene črke novega zakona, zadnjega zakona, treznog zveni, skoro vsakdanje strogi glas, kakor glas resnice, kadar stopi iz pričakovanja živa pred človeka:

1. Celokupno človeštvo je eno samo živo telo z enim samim ciljem trojnega ideala svobode, pravice in dela.

2. Skupina narodov, živeča v kulturni Zvezi narodov, tvori organe skupnega telesa, stremečega za istim ciljem trojnega ideala svobode, pravice in dela. Narodi tvorijo enakopravne člane z enakimi dolžnostmi in pravicami, noben narod nima predprave niti idealne niti materialne nadvlade.

3. Ker so vsled historičnih in geografskih zaprek zaostali nekateri narodi, drugi propali, ker priroda ni enakomerno razdelila svojih dobrin na površini zemeljskega planeta, je prva naloga Zveze narodov, da skrbi z medsebojno pomočjo, da se dvignejo vsi narodi do enake kulturne višine, da se pravično in enakomerno razdele vse dobrine.

4. Isti zakon harmonične sožitosti in sotrudnosti velja tudi za notranje življenje posameznih skupin: noben stan, nobena stranka, nobena oseba nima predprave niti idealne niti materialne nadvlade.

5. Veljava trojnega ideala svobode, pravice in dela ter zavest skupnosti ni pripuščena slučaju razvoja, ampak se ima enakomerno gojiti v vseh narodih s posebno smotreno organizacijo.

6. Vrhovno vodstvo Zveze in posameznih narodov pripada po narodi posebnemu, za vodstvo vzgojenemu izboru ljudstva, opremljenemu z vsemi jamstvi za obstoj, obrambo in razvoj trojnega, najvišjega ideala svobode, pravice in dela.

7. Kdor ne priznava splošno in obvezno veljavnega trojnega, najvišjega ideala svobode, pravice in dela, je sovraž-

Vivizem je samo iskra, ki se je utr-gala od svetovnega požara v našo samotno, klicala bo na pomoč nesrečnim pogorelcem, večno bo trepetala v spominu človeštva, da se nikoli več ne vrne groza današnjih dni.

Vivizem je sin fronte, njegova zibel je tekla v kaverni svetovne vojne, vivizem je tip novega človeka, rojenega v gladu in mrazu, v dežju in blatu, v žalosti in strahu, v krvi in trpljenju strelnega jarka. Njegove misli so se navzele strogosti in ostrine od skalpela modernega vojnega kirurga, njegov silogizem se je naučil čistosti in snage od aseptike moderne vojne kirurgije. Vivizem je filozofija življenja.

Življenje je izhod in cilj kulture. Življenje je tista vis maior et prior, tisti večni veletok, ki žene organski stroj človeške družbe in človeškega telesa. Življenje je prvotno in splošno dejstvo, vzvišeno nad kritiko in dvom, neposredno dano v vsakdanjem doživljanju, pristopno kontroli vseh. Zemlja je dovolj široka, kultura milijard je dovolj bogata, da že izgine tista socialna organizacija, v kateri trpi in strada večina, da uživa samozvana manjšina. V moderni kulturi nima več mesta sveto-bežna nirvana in pretirana askeza bramanizma in budizma z mračnim pozdravom: memento mori! S starim in solničnim grškim pozdravom stopa vivizem na prag nove dobe: chaire, zdravo, raduj se življenja!

Vivizem in bramanizem! Dve diametralni protislovji, dva antipoda, dva antagonista! Kakor ogenj in voda, kakor življenje in smrt. Vivizem je organizacija dušnega boja proti organizirani, diluvialni filozofiji bramanizma, ki je prvi iznašel razredni boj in diktaturo kaste, ki izvršuje skozi tisočletja spekulativno in vzgojno dekoncentracijo ljudstva od življenja. Vivizem pomeni koncentracijo ljudske duše v stvarnem in zmerno uživajočem ritmu življenja. Vivizem pomeni notranji, dušni prehod, ustvariti hoče človeštvu novega duha, njegov delokrog je notrina in globina; predvojna doba je negovala samo kulturo površine, polituro trohleja meblja. Vsa predvojna kultura je bila samo parfimirano in našminkano barbarstvo.

Vivizem je sistem bodoče objektivne in znanstvene filozofije, zavedno se razlikuje od vseh doslejšnjih filozofskih sistemov, ki so nastopali kot dovršeno, vsestransko zapokroženo delo ene osebe. Vivizem izrečno poudarja: 1. da ni dovršen sistem, ampak le začetek, poizkus neke

nik solidarnega človeštva in stoji izven obrambe skupnega zakona.

Tudi vivizem je le dobrohoten klic prijateljem, le skromen opomin, da se že odpravimo na pot, tja pod mistično drevo spoznanja, tja pod hlad in sad drevesa, kamor grnejo trpeči narodi s troplamenci in praporom svobode, pravice in dela. Objektivne tendence, ki dobi stoprav v pozni bodočnosti definitivno obliko (futurizem, noturizem); 2. da ni pridelek ene same misleče osebe, ampak produkt filozofske sinergije, konfunkcije (sotrudnosti), da je resnica melodija vseh zvonov. Baš zaradi te nedovršenosti je vivizem — philosophia perennis, in nikakor ga ne more zadeti očitjanje kompilacije ali elekticizma.

Ta fundamentalna razlika vivizma od drugih filozofskih sistemov sega še dalje in se tiče tudi terminologije, stila in oblike. Vivizem hoče biti prva demokratska filozofija, prvi sistem ljudskega razuma. Seveda ni mogoče, da bi taka filozofija kar čez noč zamenjala svoj aristokratski tribon (filozofski plošč) z demokratsko tuniko (robačo). Se nemški filozof Kant (1724 — 1804) piše z aristokratsko ironijo v uvodu »Prolegomona«: »Komur bi se pa ta načrt, ki ga predpostavljamo kot prolegomena bodoči metafiziki, sam zopet zdel pretemen, ta naj pomisli, da pač ni potrebno, da bi vsakdo študiral metafiziko... da naj v takem slučaju porabi svoje dušne darove za drug predmet«. Francoski filozof August Comte (1798 — 1857) je presenetil občinstvo s svojim sistemom pozitivizma »Cours de philosophie positive« v 6 knjigah, prekosil ga je angleški filozof Herbert Spencer (1820 — 1903) in nagradil pred stremečo publiko kar 9 tomov svojega »System of synthetic philosophy«. Seveda vplivajo sugestivno take dimenzije, a služijo bolj osebni nečimernosti, osebni nagonu filozofa, nego umevanju občinstva, kateremu bi bil filozof lahko v par lapidarnih stavkih zaupal vso skrivnost svojega sistema. Kajpada, kratek časek ne bi imoniral in reprezentiral, ljudje bi ga komaj ozvali in šli neozorno mimo. Če na zavalis kar celo barikado kar čez cesto, mora vsakdo obstati in ostrmeti, le masa knjig napravi psihološki vtis velikega, ženijskega filozofa, čenrav niti do nima časa, prebaviti to piramidalno količino modrosti. Še izključneje so nastopali klasični filozofi, n. pr. Empedokles iz Agrigenta (490. — 430. pr. Kr.)

LISTEK.

Narodna noša v Mačvi — Srbija.

Narodne noše slovanskih narodov so lepe in slikovite. Pri mnogih so še ohranjene, zlasti se ponaša z njimi naš slovanski jug. Zagreb ne bi nudil nikoli tako pestre slike, da ne vidiš tam hrvatskih seljakov in seljancic v lepih svojih nošah. Tako je tudi drugod po južnih krajih. V Srbiji je noša še v veliki večini ohranjena. Vsak okraj ali okrožje pa ima nekaj svojega, ki se na zunaj vidno razlikuje od drugega.

Skoraj najlepša in najbolj bogata noša je v Mačvi. Ta pokrajina sega od Drine in desnega savskega brega proti Valjevu in reki Kolubari. Seznanili se bomo z nošo teh krajev. Žal, da se v zadnjem času tudi izpreminja v jako neokusno smer.

Tekstilna obrt je bila v Srbiji jako razvita. Ni je bilo žene, ki bi ne bila znala

presti in tkati. Predejo slično kakor pri nas v Beli Krajini. »Preslica«, na kateri je namotana preja, se vtakne za pas in niti se navija na »vretence«. Predejo laneno predvilo, konopno, volno, svilno in kozjo dlako. Sviloreja je tam jako razvita. Odgajanje gosencih-sviloprek je znana stvar; preprostost je tudi pridobivanje svilene preje. »Čahuri« (kokoni) se pomečejo v vrelo vodo in se puste tam par trenutkov, nato se vzame rogovilasta vejica (brez listov), s katero se pomešajo. Vsak odrastek se prime enega kokona in ločijo se niti od njega. Niti se pa približno tako vlečejo, kakor sladkorne, če je sladkor raztopljen v vroči. Nato se polagajo na desko in se posipajo s koruzno moko, da se ne sprimejo. Ko se osuše, se odbirajo po debelosti in barvi. Tanke se vpredejo, da so močnejše. Svilo tko ali samo ali pa jo rabijo za vpletanje bordur pri finih tkaninah.

Prej so dobivali bombaž iz Stare Srbije in iz Bolgarije, kjer raste, nekaj ga je pa prihajalo tudi iz inozemstva. Sedaj je uvoz seveda popolnoma izostal. »Pamuk«

(bombaž) je bil za tkanje že opreden in navit na vretena (»vratila«), ki so se prodajala za ceno do 10 dinarjev. Vretena so bila vsa enako dolga (65 cm), nitna debelina pa različna.

Tkanje.

Podrobno opisovati tkanje je težko na tem mestu, ker bi rabil opis več slik in skic, ki jih nam pa, žal, tu ni mogoče približati. Zadoštuje naj le opis gotovih tkanin zaradi oblike in izrazov, ki jih pri nas že skoraj več ni. Porazgubili so se, deloma pa jih tudi nismo imeli, ker ni bila pri nas domača tekstilna obrt nikoli na tako visoki stopnji, kakor je še danes pri Hrvatih in zlasti pri Srbih.

Za tkanje služi srbski ženi »razboj« (statve), ki je jako priročen in ni tako velik kakor naše statve, za katere je treba posebne sobe. Razboj je navadno 150 cm dolg, 80 cm širok in 90 cm visok. Ves je lesen, le »brdo« je časih iz kovine, ker je trpežnejše. K razboju spada še »čérkr« (motovilo), ki služi za navijanje tulcev.

Tkale so Mačvanke raznovrstne tkanine, in sicer: debelo »platno« iz konoplje, lanu in bombaža. Vrste platna ločimo lahko z ozirom na material in tehnično izvršitev tudi tako-le: 1. prosto kudeljno platno (kudelja = konoplja), 2. prosto četenovo platno (četen = lan), 3. prosto usnovano pamučno platno, 4. usnovano in pretkivano (karirano in to barvano ali belo), 5. svileno platno (s svilno osnovano), 6. prepreda, 7. »fitiljaš«. Niti, ki tečejo vzporedno z dolžino blaga, se zovejo »osnova«, povprečnim pa pravijo »pôtka«. Ako so na glatkem platnu v »osnovi« vtikane bordurice vzporedno z njo, jih nazivajo »usnovice«.

Ako so vtikani v platno »vzorci« (kakor pri tvorniško izdelanih brisačah, servietah itd.), zovejo način tkanja »divitajčki« ali »slóvački« (slovo = črka), ako je pa vzorec obojestransko enak, je način tkanja »óbojački«. Vpletanje ali vtkavanje povprečnih nitnih bordur belih ali pisanih se imenuje: »pretkivanje«. V zvezi s tkanjem je tudi »kléčanje«, kar

Svojo demokratično filozofijo izpričuje živizem posebno s tem, da noče sugestivno in demagoško prepričati, noče z emocijo in dialektiko vsiliti svojih trditev. Narobe, filozof živizma meni, da njegov razum v ničemer ne presega drugih razumov, da počiva latentno iskra iste resnice tudi v vseh drugih mislečih osebah. Vivizem goji pred vsem pobudo in vabi k sodelovanju po Sokratovi metodi babilške umetnosti (malevitike). Ne vsiliti sočloveku ideje od zunaj, ampak vsakdo jo naj sam doživi, razvije sam iz sebe! Taka sotrudna filozofija, ki vzrase vsakemu posamezniku iz lastnega duha, samo taka demokratična filozofija bo tvorila zanesljiv temelj nove kulture.

Cilje in metode zajema vivizem sam iz sebe, iz imanence življenja, istotako deli svojo stvarino po imanentnem principu življenja, je doživljanje v intimnem in trajnem kontaktu s prirodo. Prva funkcija obsega etiko s pedagoško in praktično estetiko (kultizem), nacionalno ekonomijo, socializem s politiko in jurisprudenco. Druga funkcija nam podaja noetiko (sistem znanstva, kamor spada tudi sociologija, in organizacijo znanstva) in genetiko (zgodovino) vseh strok.

Etika vivizma uči, da je smoter človeške činnosti polni, harmonični potek življenja, ki ga skuša doseči s sredstvi pedagogike in praktične estetike. Iz etike vivizma govori princip absolutne poštenosti, princip strogega purizma, ki ne dovoljuje umora, laži in tatvine pod nobenim pogojem. V sintetični estetiki vivizma se udeležuje vitalna ustvarnost s človeško voljo in sodelovanjem prirodne (impresionizem) in dušne (ekspresionizem) ustvarnosti (force créatrice). V nacionalni ekonomiji zahteva vivizem enakomerno saturacijo vseh vitalnih in kulturnih potreb, gospodarske dobrine niso predmet zasebne spekulacije in vladno sredstvo kapitalistične kaste, življenje naj teče po srednji poti avtarkizma, ne v ekstremih kapitalizma in poverizma. Socializem išče smoter družabnega življenja v trojnem idealu svobode, pravice in dela, politika mu služi kot praktična taktika in metodika.

Vivizem sloni na genetični noetiki, noetično je njegov filozofski sistem zavejo iz enotnega spoznavnega refleksa, v katerem predstavlja empirizem njega hevristični, a racionalizem njega sistematično-didaktični del. Strogo razlikuje vivizem primarno evidentno, intuitivno resnico od logične resnice, ki izvira šele sekundarno iz evidentne, intuitivne premise. V vivizmu je oživel Platonov idealizem: ideje (pojmi) so mu realne psihološke količine, le da ne žive izven človeka v posebnem transcendentnem svetu, ampak v imanentnem svetu duha. Ti empirični pojmi, tvorbe lastnega spoznavanja, vzgoje in tradicije, delujejo kot eksplozivni potenciali, kot neizčrpni motorični akumulatorji duha. Po geslu »ignoro, sed novoro« (ne vem, a vedel bom) se vivizem dosledno zaveda relativne omejenosti človeškega spoznavanja (futilizem, noturizem) in omejuje veljavo svojih pojmov na imanentno polje empiričnega znanstva, ker še bolj sluti, nego pozna empirično, intuitivno metafiziko. V mističnem čustvu sluti namreč nad seboj neki višji dušni svet, neko najvišjo moč, vseprisotnega boga, ki biva torej tudi ekzistentno izven njega, a deluje v človeku inzistentno v obliki čuteče in spoznavajoče iskre duha. Večnega boga nosi in čuti človek v sebi, večni bog deluje tudi v njegovih svobodnih verski zavesti, v neprestanem in neposrednem kontaktu z njegovo svobodno versko zavestjo, a metafizični inzistentni svet vivizma ne stoji v razmerju ekzistentne antiteze z realnim, empiričnim svetom, harmonična človeška sreča na zemlji mu je predsvit sledeče inzistentne blaženosti. Vivizem izvaja torej dosledno tudi v metafiziki svoj zavedni antagonizem proti bramanizmu, ki spekulativno propagira bedo življenja na zemlji v usodni zmoti, češ, da poveča s tem hrepenenje in užitek sledeče inzistentne blaženosti. Prostor je samo eden, mirvane, smrti ni! Življenje in smrt sta samo inzistentni fazi istega duha, med katerima antiteza ni mogoča. Tezo in antitezo pozna le logika, istina živi in ustvarja v večni sintezi! Tako je vivizmu idealni realizem, oziroma realni idealizem neokljiiva, istinita sinteza, od vsake analitične logike neodvisno dejstvo, katero vsak dan doživlja čisti, spoznavajoči duh v nepomirnem hrepenenju po vedno globlji združitvi z bogom.

Vivizem se trudi za lasten stil, etičen, induktiven stil, ki naj sočustveno potegne vse za seboj, kar mu pride na pot. Odločno pobija stil dekadence, stil hirajoč in v kaos razpadajoče kulture. Degenerirana ironija dekadentnega cinika mu očita sicer retoriko, bombast, votel in geometričen patos, a zmagovito, samozavestno kliče vivizem: pridi, stvarnik in voditelj duš, o sveti patos! Stil dekadence mu je histeričen žongler, ki onemoglo omahuje v smešni, napačni tekmi z muziko in obrazno umetnostjo. Dekadent ne sliši notranje melodike ustvarjajočega duha, ob kateri brezpomembno izgine zunanjia, mehanična zvočnost besede, dekadent ne razloči, kako bi je notranji ustvarni ritem, kako ga opletajo in spremljajo čustva kakor žive girlande, kakor živi slapovi.

Demokratična filozofija vivizma poizkuša svoj prvi polet na slovenski zemlji in predstavlja prvi plahi in skromni prispevek slovenskega duha. Gotovo ne bi moralno odbijalo, ko bi mali slovenski narod po srečno končani vojni ob triumfu trojnega ideala svobode, pravice in dela, ob slovesnem sprejemu v Zvezo narodov položil na žrtvenik večnega miru in bratstva šopek svojega vivizma.

Zborovanje Zavezine delegacije.

(Nadaljevanje.)

Tajnikovo poročilo je delegacija večkrat odobruje prekinila in ga ob koncu z velikim odobravanjem in ploskanjem brez debate vzela na znanje.

Nato je sledilo poročilo o računskih zaključkih Zavezinih listov in Zaveze za leta 1913, 1914, 1915, 1916 in 1917. V imenu pregledovalcev računov je poročal tovariš Alojzij Kecelj ter predlagal opustilo upravnikom, vodstvom in upravnemu odboru Zaveze. Delegacija je sprejela predlog soglasno in odobrila račune.

Tovariš Luznar je utemeljeval v imenu »Gospodarskega odseka« nastopne predloge: 1. Naročnina na »Učiteljskega Tovariša« se zviša od 10 na 12 K, na »Popotnika« od 6 na 10 K za nečlane Zaveze, na »Zvonček« od 6 na 10 K. 2. Članarina za vsakega člana Zaveze se zviša od 16 na 20 K, za učiteljske pare od 2 na 4 K. S tem se spremenita točki c) in h) člena IV. »Poslovnega reda« Zaveze. Zvišana naročnina oz. članarina stopi v veljavo dne 1. januarja 1919. 3. Upravištvu »Učiteljskega Tovariša« se prizna 1000 K nagrada za izterjevanje zastale naročnine na »Učiteljskega Tovariša« v znesku nad 6000 K. 4. Upravnim odborom naj se povrne vožnja po železnici za III. razred in določil dnevnina na 20 K. Nadalje je utemeljeval v imenu »Gospodarskega odseka« tovariš Rojc: 5. Zavezinemu predsedniku se zviša letna nagrada od 250 na

600 K, tajniku od 200 na 300 K in blagajniku od 150 na 300 K. Poleg tega naj se dovoli predsedniku dispozicijski fond v znesku 600 K za razne pisarniške posle in 400 K za reprezentacijske stroške. 1., 3. in 5. predlog je sprejela delegacija soglasno brez debate. Zoper zvišanje članarine se je izrekel delegat Mavrič, delegat Lešnik pa je stavil predlog, da naj tudi učiteljski pari plačujejo polno članarino, zniža naj se pa članarina za polovico začasno namješčenemu učiteljsstvu. Pri 4. točki je stavil delegat Možina spreminjalni predlog, da naj se plača upravnim odborom samo vožnja po železnici, dnevnina naj se odkloni. O teh treh predlogih se je vnela daljša debata. Delegacija jih ni sprejela, pač pa odobrila odsekovne predloge. Delegat Schmeidek je vprašal, ali bi ne bilo mogoče, da prevzame upravištvu vseh treh Zavezinih listov en sam upravnik? Ko se mu pojasni, da bi tega dela ne zmogel en sam učitelj, se je zadovoljil s pojasnilom in ni stavil nikakoršnega predloga. Nato je sprejela delegacija skupni proračun za leto 1919.

O imenovanju novega urednika »Popotnika« je poročal v imenu »Casnikarskega in književnega odseka« delegata Seg. Prebral je pismo, v katerem se je odpovedal uredništvu dosedanjih urednik šolski ravnatelj M. J. Nerat ter priporočal nadučitelja Pavla Flereta za svojega naslednika. Poročevalec je predlagal, da naj izreče delegacija odstopajočemu mnogoletnemu uredniku in soustanovitelju lista za njegovo dolgotrajno in uspešno uredništvo »Popotnika« zahvala. Delegacija je sprejela predlog soglasno z dolgotrajnim odobravanjem ter imenovala na predlog ods. poročevalca Pavla Flereta, nadučitelja v Letušu za novega urednika »Popotnika«. Blagajnik Luznar je predlagal, da naj se podeli bivšemu uredniku Neratu, ki je že častni član Zaveze, v priznanje njegovih velikih zaslug mala častna nagrada 1000 K. Predlog se je soglasno sprejel. Nato je pojasnil predsednik na tozadevno vprašanje še razmere v uredništvih »Učiteljskega Tovariša« in »Zvončka«. Pojasnilo je vzela delegacija na znanje.

Naslednja točka dnevnega reda je bil predlog delegata Pavla Flereta, ki se glasi: a) Urednika Zavezinih listov sta virilna člana Zavezinih odsekov, in sicer urednik »Učit. Tov.« je član »Stanovsko-politiškega« in »Casnikarskega in književnega odseka«, urednik »Popotnika« je član »Pedagoško-didaktičnega« in »Casnikarskega in književnega orseka«. b) upravniki Zavezinih glasil so polnopravni virilni člani »Gospodarskega« in »Casnikarskega in književnega odseka«. Tu je pripomnil predsednik, da se načelnik »Stanovsko-politiškega odseka« tovariš Pahor, in član odseka tovariš Hreščak, ne vdeležujeta delegacijskih posvetovanj, ker je tem bolj obžalovanja vredno, ker ima načelnik v rokah spise in predloge, o katerih je včeraj razpravljaval odsek. Zato je poročal v imenu odseka delegat Šumer o zgornjem predlogu ter ga priporočal v sprejem. Predlog je bil sprejet.

Medtem je prišel v dvorano ravnatelj Nerat. Predsednik ga pozdravlja v temperamentnem govoru, poudarjajoč Neratove zasluge za »Popotnika«, za procvit Zaveze in za slovensko učiteljsvo sploh. Delegacija je priredila slavljencu velike in dolgotrajne ovacije.

Naslednja točka dnevnega reda je bilo poročilo »Gospodarskega odseka« o ustanovitvi »Učiteljske zadrzne centrale«. V imenu odseka je poročal delegat Rojc. Ob koncu svojega poročila je stavil nastopna predloga: a) Delegacija skleni ustanovitev »Učiteljske zadrzne centrale« po nastopu normalnih razmer; b) Zaveza naj vpliva na svoja včlanjena društva, da se takoj gospodarsko organizirajo. V zani-

mivo in stvarno debato so posegli delegati Mermolja, Brinar, Schmeidek, Mervič in tajnik Rus, ki je ob koncu svojih izjav priporočal v sprejem te-le točke: 1. V vsakem okraju naj se ustanovi okrajna učiteljska aprovizacija. V ta namen se izvoli glavni odbor, zasnujejo naj se pa tudi pododseki za ondotne sodne okraje. 2. V odbor naj se izvoli primerno število članov. Ker je to zgolj stanovsko-gospodarska naprava, zato se mora izvršiti strogo odbora kakor tudi razdelitev živil strog objektivno. 3. Odbor naj vložiti takoj utemeljeno vlogo na dotično c. kr. okrajno glavarstvo za privolenje lastne aprovizacije. Učiteljsvo naj je deležno vsaj po maksimalnih cenah mlevskih izdelkov, masti in sploh vseh življenskih potrebščin, ki so pod državno zaporo. 4. Odboru morajo po možnosti pomagati vsi člani aprovizacije. Kdorkoli in kadarkoli izve, da bi se za aprovizacijo dobilo kje kaj pravih in cenjenih živil, mora to nemudoma sporočiti odboru. 5. Pri dobavah živil naj je odbor v najožjem stiku z okrajnim žitnim nadzornikom. 6. O količinah in dobavah živil naj se varuje stroga molčečnost, da ne bo nepotrebne zavisti od ljudi, katerim ni naša aprovizacija nič mari. 7. Sploh naj se poiskuje aprovizaciji v korist dobiti vsepovsod olajšave za vse potrebščine. 8. Za vse okrajne učiteljske aprovizacije naj se osnuje centralni odbor okrajnih učiteljskih aprovizacij, kamor naj odpošlje vsak okraj po 2 člana, od katerih naj eden pripada naši organizaciji, eden pa organizaciji »Slomškove Zveze«. Vsi okrajni aprovizacijski odbori v deželi poročajo centralnemu odboru o svojih uspehih, centrala pa posameznim odborom, kaj naj se tu ali tam ukrene.

Odsedekova predloga in nasvete tajnika Rusa je delegacija sprejela.

Nato zaključil predsednik dopoldansko zborovanje. Ob dveh popoldne se je zborovanje zopet pričelo. Predsednik predstavi zastopnika c. kr. policijskega ravnateljstva. Potem sporoči, da je vložil delegat Šumer in tovariši nujni predlog glede učiteljskih doklad. Predlogu se je priznala nujnost in tovariš Šumer ga je utemeljeval. Predlog, ki ga je delegacija soglasno sprejela, je priobčil »Učit. Tov.« v 19. številu.

O opozičijski izjavi — tovarišev Flereta, Hreščaka in Pahorja je poročal v imenu Stanovsko-politiškega odseka tovariš Gangl ter predlagal: a) Preko prvega dela izjave preidi delegacija na dnevni red; b) drugi del izjave je priporočal v sprejem. Delegacija je sprejela oba predloga z večino glasov.

V nastopnem je sledilo jako zanimivo poročilo o reformi šolstva in vladni predlogi o reformi učiteljske izobrazbe. V imenu »Stanovsko-politiškega odseka« je poročal delegat Pavel Fler. Po globoko zasnovanem govoru in temeljitim izjavljanju je nasvetoval poročevalec v sprejem nastopno resolucijo:

Resolucija k vprašanju o reformi šolstva in vladni predlogi o reformi učiteljske izobrazbe. (Zak. načrt reforme zakona o učiteljski izobrazbi in o učnem usposobljenju za splošne ljudske in meščanske šole 1905. prilog. k stenograf. zapisniku drž. zborn. poslancev - XXII. sežija 1918).

A. Slovensko, v Zavezi avstr. jugoslov. učiteljstva združeno učiteljstvo zahteva le celotno preustrojitve vsega našega šolstva v enotno narodno šolstvo in zato načelno odklanja vsak drugačen načrt, zlasti takega, ki se peča le z delno preustrojitvijo šolstva.

C. Posebe odklanjamo vladni zakonski načrt reforme »zakona o učiteljski izobrazbi in o učnem usposobljenju za splošne ljudske in meščanske šole« (1905. priloga k stenografskemu zapisniku drž. zbora poslancev, XXII., sez. 1918), ker izpreminja ta načrt le paragrafe 26 do 47, 53, 67, 68, 69, 71 do 78. iz drž. ljudskošolskega zakona z dne 14. 5. 1869, drž. zak. št. 62, in zakona z dne 2. 5. 1883, drž. zak. št. 53, ne pa tudi vseh paragrafov 48 do 58 istih državnih zakonov, ki govore o pravnih razmerah učiteljstva in kjer se ureja tudi njegova plača. S spremembo prvomenjenih paragrafov nalaga naučna uprava učiteljstvu in njegovemu naraščaju le nove dolžnosti, ne da bi obenem zakonito določila in izvedla tudi njegove pravice.

Temeljni pogoj vse reforme je namreč ureditev gnotnega stanja učiteljstva in preureditev zakonitih določb o pravnih razmerah učiteljstva; določiti se mora v konkretni obliki minimum dohodkov, ki naj bo izražen po paragrafu 55 drž. ljudskošolskega zakona, in sicer v tem smislu, da se ravna minimum po vsakokratnem dohodku državnih uradnikov od XI. do VIII. činovnega razreda.

D. Glede preustrojitve učiteljske izobrazbe kakor tudi splošne narodne izobrazbe zahtevamo:

1. Reforma učiteljskega zahteva neposredno tudi reformo srednje šole. Pred-

bi pomenilo strojno »vezenje« premočrtanih ornamentov v tkanino. Poznajo dva načina: »klečanje na dasku«, kateri način se približuje ročnemu vezenju, in »klečanje u zev«, ki je gostejše in trpežnejše izdelan. V zvezi s tem načinom delajo: »šupljčki i istovremeno kečano« krasne stvari, ki jih nazivajo Nemci »Durchbrucharbeiten«. Kdor jih ne vidi, ne veruje, da je to izdelala roka preproste srske seljanke. Škoda, da nimajo moje rojakinje prilike naučiti se teh krasnih stvari.

Iz volne tko »sukno« za zimske moške obleke in ženske »pregače«, »prevlake« za blazine (»sjustuke«) »čebeta« (koce) in razne »čilime« (preproge). Najznamenitejši so »pirotski čilimi«, nazivani po mestu Pirotu, kjer je bila znana »čilimarska zadruga«, katere krasni izdelki so si pridobili svetovno ime.

Iz kozje dlake tko »pónjave« (preproste preproge za tla ali konjske odeje) in »torbe«, v katerih nosijo s seboj hrano, ali pa »zóbnice« [iz katerih zobljejo konji oves (»zob«)]. Rokodelci, ki delajo stvari

iz kozje dlake, se zovejo »kostrédžije« ali »mutavdžije«.

Barvanje.

K številnim delom, ki jih opravlja srpska žena, spada tudi barvanje (»bojadisanje« ali »farbanje«). V starih časih je gojila gospodinja na vrtu poleg raznih zelišč in cvetja tudi rastline, ki so ji služile za barvanje »preje« ali gotovih tkanin. Zelene orehove luske, primešane z zelezno galico, so dajale črno barvo. Rdečo so dobivale iz »bročeve« korenike (rubia tinctorum). Iz trave »zánovet« (cytissus laburnum) so delale rumeno, ali pa iz skorje jabolkovega drevja svetlorumeno. Praviijo, da velja le skorja drevca s kislimi plodovi. »Zánovet« so mešali z »žéstiko« (acer tartaricum) in dobivali takoj zeleno barvo itd. Modro so pa kupovali (indigo). Tej barvi pravijo »čivit«, katerega uporaba je tako »skrivnostna«, da naj mi tovariši in tovarišice oprostite, da se ne spuščam dalje v to pomeno »farbanja«... Seveda so uporabljale še druge barve, ki so jih sestavljale tudi iz raznih skorij ali zelišč.

Vezenje.

Že stari zgodovinarji poznajo na Balkanu vezilje, ki vezejo s pisano nitjo v tanko platno razne lepe stvari. Ni čuda potem, da se je razvila ta umetnost do svoje popolnosti in našla posnemalke tudi na severu. Mačvanka veze svojo mošo. Dalje veze namizne prte ali »čaršave« in rjuhe, in to navadno le na enem robu daljše strani. Tako vezena rjuha je dekorativen predmet, ki se lepo vidi na postelji. Tudi vezelih blazin in prevlak (»návlaka«) vidimo dovolj.

Vez je bela, pisana, zlata in srebrna. Vendar zadnje dvoje delajo redkeje žene, ker spada vezenje z zlatom in srebrom v — moško rokodelstvo. Belo vez nahajam največkrat na »ubradacihi«, pisano na perilu in obleki, zlato pa na »jelečju«, »libadah« in deloma tudi na »pregačah«. Vbo-di, ki jih rabijo pri vezenju, so sledeči: 1. »krstački« ali »mušički« (Kreuzstich), 2. »bodački« (Wasserstich), 3. »živjeto« (zvezdica iz štirih črt), 4. »nápolca« (pola krstački, pola bodački).

(Dalje prih.)

izobrazbo učiteljskih kandidatov je ločiti od strokovne izobrazbe, potreba jo je zvišati in urediti na enotno splošno izobrazbo, na podlagi katere le je mogoča uspešna in temeljita reforma strokovne izobrazbe. Na podlagi enotne predizobrazbe naj bo dana možnost ustreči naravni zahtevi učiteljstva, da bo po dokončanem študiju na učiteljski omočen tudi eventualni prehod na vseučilišče.

2. V največjem nasprotju z določili drž. šolskega zakona in člena XIX. drž. osnovnega zakona so pa današnje faktične narodnostne razmere z ozirom na šolstvo na naši zemlji. V tem oziru smatra učiteljstvo za edino pravično in ugodno rešitev tega vprašanja potom teritorialne avtonomije šolstva, ki se krije s teritorialno narodno avtonomijo. Zato smatra vsak zakon, ki ne upošteva tega načela kot nemogoč in pozivlja jugoslovanske poslance, da trdno vstrajajo v borbi za teritorialno avtonomijo našega šolstva in našega naroda.

3. Za našo narodno bodočnost je šolska organizacija in šolsko vprašanje eno temeljnih vprašanj za narodno samoohranitev. Zato je za šolsko vprašanje zainteresirati najširše plasti naroda in se naj z ozirom na vitalen pomen tega vprašanja za naroden razvoj opusti notranje strankarsko izrabljanje tega vprašanja, nasprotno pa naj se ob vsaki priliki — posebno na shodih — opozarja na narodne krivice z ozirom na šolstvo in naj poudarja naroden pomen šolstva za našo bodočnost.

Formalni sklep.

Vodstvo Zaveze sporoči te sklepe Jugoslovanskemu klubu kot našemu narodnemu zastopniku v državnem zboru s prošnjo, da jih upošteva pri državnozborni obravnavi tega vladnega zakonskega načrta reforme »zakona o učiteljski izobrazbi in o učenem usposobljenju za splošne ljudske in meščanske šole ter za interesira zanje tudi ostale parlamentarne politične zveze. — V informacijo pa se sporoče ti sklepi tudi slovanski in nemški avstrijski učiteljski zvezi.

Delegacija je soglasno sprejela nasvetovano resolucijo.

Potem je sledilo poročilo posebnega odseka o sestavi načrta preustrojitve našega šolstva in narodne izobrazbe. V imenu odseka je poročal njegov marljiv načelnik Pavel Flere. Najprej je govoril o izvršenem delu v odseku. Na Zavezinem delegacijskem zborovanju dne 28. decembra 1917 smo določili delovni red, po katerem naj Zavezino učiteljstvo v zvezi z merodajnimi činitelji vrši svoje delo pri načrtu preustrojitve našega šolstva in narodne izobrazbe. Tu so se določile obravnavne skupine in tovariši skupinski načelniki so sestavili obravnavne pole za te skupine. Vseh pet pol je dovršenih, tri od teh je priobčil »Učit. Tov.«. S posebnim ponatisom na zadnjem delegacijskem zborovanju sprejetih tožadnih predlogov se je obvestilo učiteljstvo o delu in načinu dela za vse Zavezino učiteljstvo. Kolikor se je dalo posneti iz poročil o delovanju naših okrajnih učiteljskih društev, je v naše učiteljstvo proniknila zavest, da je delo, ki se z njim peča naš odsek, res potrebno. Zato so se tudi učiteljska društva lotila dela ter nekatera nastavila v društvih posebne referente. V nekaterih društvih so se sestavili tudi osnovna načela za celotni načrt, oziroma so se izrazili principi, ki naj služijo odseku samemu pri sestavi načrta. Opozarjal je tovariš poročevalec na dejstvu, da je treba v društvih sistematičnega dela po programu, kakor ga je določila lani Zavezina delegacija in kakor je od časa do časa dajal odsek navodila. Nujno je potrebno, da pridejo obravnavne pole v društvih v razpravo in da ne prepuščamo vsega dela le odseku. Dalje je poročal tovariš referent, katere korporacije je vodstvo Zaveze povabilo na sodelovanje in katere so se odzvale. Odzvali so se: Društvo slovenskih profesorjev v Ljubljani, Slovenska šolska Matica in od 31 povabljenih društev za otroško varstvo in mladinsko skrbstvo na Kranjskem sta se odzvali dosedaj le dve, in sicer ono v Idriji, pri katerem je tajnik prof. dr. Lončar in ono v Ilirski Bistrici na Notranjskem. Želimo, da se odzovejo tudi druga društva; povabijo naj se k sodelovanju tudi izvenkranjska društva. Poleg društev se nahajajo zlasti med srednješolskim slovenskim učiteljstvom odlični šolniki, ki se jako zanimajo za naše delo ter so nam že zasebnim putem šli na roko s prijaznimi navodili ter obljubil tudi nadaljno svoje sodelovanje. Govornik izraža trdno upanje, da po takem svojem začetku zainteresiramo za stvar vse kroge, ki so že po svojem stanu poklicani na sodelovanje z nami na tem torišču kakor tudi vso slovensko javnost sploh za svoje delo ter vse te pritegnemo kakor hitro preidemo v podrobno obdelovanje snovi. Potem pojasnjuje tovariš referent obravnavne pole za posamez-

ne skupine ter sklene svoje poročilo z besedami: »Ves načrt mora tvoriti organično celoto, ki mu mora biti vodilna nit in jedro narodna vzgoja; vse zunanje ureditve tvorijo ogrodje za to idejo in zato se ne dajo docela ločiti v skupine. Okvir vsake teh sega v okvir ostale; narodne ženske vzgoje ni mogoče ločiti od šolske organizacije, kakor ne te od izvenšolskih naprav. Le zato, da olahkčimo vsakomur sodelovanje na specialnem torišču, na katerem so njegove zmožnosti največje in njegova volja najboljša, smo razdelili snov na skupine in ga obravnavamo v teh. Cenjeno delegacijo pa prosim, naj delujejo v svojih društvih na to, da se začne z obravnavo pol kar najintenzivnejše takoj, ko jih dobe društva za svoje člane v roke. Pokažimo pri tem svojem delu, da smo polni onega pravega učiteljskega idealizma za narodno delo tam, kjer je to naša stanovska dolžnost«. Ob koncu svojega poročila stavi referent nastopne odsekovne predloge:

1. »Da se doseže enotna in sistematična obravnavna vse snovi, spadajoče k načrtu preustrojitve našega šolstva in narodne vzgoje, izda vodstvo Zaveze v obliki brošure obravnavne pole vseh skupin s kratko utemeljitvijo, z navodilom za obravnavo pol ter v informacijo Zavezinega učiteljstva tudi zakonski načrt o preureditvi drž. ljudskošol. zakona, kakor ga je priredila Avstr. slovan. učit. zveza. Stroške za to izdajanje nosijo učiteljska društva po številu članov.

2. Zaveza povabi organizacije, ki so prijavile pri sestavi načrta svoje sodelovanje, da pošljejo na dan 29. dec. t. l. svoje odposlance na skupno posvetovanje v Ljubljano. Kot Zavezini odposlanci se vdeležijo tega skupnega posvetovanja odsekovi člani. Oba predloga je delegacija sprejela soglasno.

Pri tej priliki priporoča delegat Flere dr. Lončarjev spis »Reforma šolstva«, ki ga je še kakih 250 izvodov v zalogi. Delegat Černež predlaga, da naj se razpošlje ta zanimiva brošura Zaveziniim društvom v razpoševanje. Predsednik obljubi, da se bo to zgodilo.

O ustanovitvi strokovnega tajništva v Zavezi je poročal v imenu Stanovsko-politiškega odseka delegat Sumer, ter predlagal: »Delegacija se v principu izreče za ustanovitev strokovnega tajništva, a ker sedaj ni pokritja, naj se odloži njega ustanovitev na poznejši čas. Po kratki debati, ki so se je vdeležili blagajnik Luznar in delegata Kmet in Černež se sprejme odsekovni predlog.

O načrtu vzornih pravil za okrajna učiteljska društva je poročal v imenu Stanovsko-politiškega odseka delegat Sumer. Po naročilu upravnega odbora je sestavil načrt vzornih pravil tovariš Gangl, napravil pa je osnutek tudi delegat Flere. Na podlagi teh dveh načrtov in po priznanih pravilih »Celjskega učiteljskega društva« naj se napravi enoten načrt. Ta naj se ponatisne v »Učit. Tov.« in razpošlje vsem v Zavezi včlanjenim društvom v porabo. Poročilo se je vzelo na znanje.

Potem je poročal tovariš Gangl o programu in poslovnem redu »Časnikarskega in književnega odseka«. Delegacija je z zanimanjem sledila izvajanjem tovariša referenta, odobrila poročilo ter izrazila željo, da bi tudi drugi trije odseki določili svoj delovni program in sestavili sličen poslovni red. Več o tem prinaša naš list na drugem mestu.

O preureditvi »Učiteljskega Tovariša« v dnevnik je poročal v imenu Časnikarskega in književnega odseka delegat Seg. Stalil je predlog, da naj se »Učiteljski Tovariš« ne preosnuje v dnevnik, ampak naj izhaja za časa vojne kakor dosedaj vsak drugi petek v mesecu, takoj po vojni pa zopet vsak teden. V razpravi, ki je sledila temu poročilu, so se izrazile razne želje, ki so merile na spremembo v vnani obliki in vsebini lista. Delegat Sumer želi, naj list izhaja že sedaj med vojno vsak teden. Delegatu Lešniku ne ugaja sedanja oblika, ker se vezan letnik ne more shraniti v omari. Delegat Brinar se je zavzemal za združitev sedanjega pedagoškega in šolsko-politiškega lista v en sam list. Delegat Črnočaj se izrazi za »Učit. Tov.« kakor je sedaj. Tovariš Gangl je nasvetoval, naj se sestanejo letos o Božiču vsi 4 odseki na posvetovanje in določijo smernice in način, po katerem naj se uredi v prihodnje »Učit. Tov.« Delegacija je sprejela poročevalcev in Ganglov predlog, odklonila pa vse druge predloge.

Predsednik je postavil naslednje štiri točke z dnevnega reda, ker se niso zrele za delegacijsko sklepanje.

Delegata Mervič in Schmeidek sta zahtevala pojasnila, zakaj se tovariša Hreščak in Pahor ne vdeležujeta delegacijskega zborovanja. Predsednik poda zahtevana pojasnila.

Slednjič so se vršile potrebne dopolnilne volitve. Predsednik konstatira, da nekateri Zavezini odseki ne morejo redno poslovati, ker se člani ne vdeležujejo sej. Delegat Kecelj je zastopal mnenje, da naj se ne izvrši nadomestna volitev, temveč naj se poizveduje po vzrokih, zakaj se dotični člani odtegujejo delu v odsekih. Delegat Ambrožič predlaga, naj se anulira izvolitev nedelovnih članov ter naj se izvrše za te dopolnilne volitve. Predlog se sprejme. Podpredsednik Germek je ugovarjal, da bi se anulirala izvolitev odsekovnih članov Hreščaka in Pahorja, ker sta jako delavna in je samo nesporazumljenje krivo, da se ne vdeležujeta danes delegacijskih posvetovanj. Predsednik Jelenc se je pridružil mnenju podpredsednika Germeka. Nadalje je zagovarjal podpredsednik Germek odsotnost odsekovne članice Marije Kmetove in člana Ferda pl. Kleinmayrja, ker sta oba zadržana po nujnih opravilih. Nato se izvrše potrebne dopolnilne volitve: Izvoljen je bil v »Pedagoško-didaktičski odsek« Andrej Čok iz Trsta namesto Valentica, v »Stanovsko-politiški odsek« Alojzij Urbančič iz Mirna na Goriškem namesto Praprotnika in v »Časnikarski in književni odsek Ivan Dimnik iz Trsta namesto Bertoka.

Predsednik je naznanil dalje, da se je odpovedal tajništvu tajnik Rus. Prebral je njegov odpoved in prekinil sejo, da se njegove delegati o kandidatu. Po zopetni otvoritvi seje se zgleda k besedi podpredsednik Germek, ki predlaga, da naj delegacija ne vzame na znanje tajnikove odpovedi. Če sta ostala Hreščak in Pahor v odsekih, je tem manj umestno, da bi nastala v Zavezinem vodstvu kaka sprememba. Delegacija je soglasno in z velikim odobravanjem pritrdila Germekovemu predlogu ter priredila zopet izvoljenemu tajniku Rusu navdušene in dolgo trajne ovacije.

Pri posameznih nasvetih predlaga delegat Potokar, naj se vodstvo Zaveze obrne z utemeljeno vlogo na vse pristojne deželne šolske svete zaradi oprostitve učiteljev iz vojaške službe, ker je pomanjkanje učiteljev vedno občutnejše, kar je v veliko škodo našega šolstva in vzgoje mladine. Predsednik obljubi, da se bo to zgodilo.

S tem je bil izčrpan dnevni red in predsednik je zaključil lepo vspelo zborovanje ob 5. uri popoldne. Zahvalil se je v prvi vrsti vsem referentom za temeljita in stvarna poročila, delegaciji pa za splošno zanimanje, živo pozornost in živahno vdeležbo pri razpravah ter želi vsem storjenim sklepom najboljših in najlepših uspehov našemu šolstvu v prospeh, narodu v korist!

Poziv Narodnega sveta.

Zgodovina človeštva stoji na pragu velikih dogodkov. Tudi za prihodnost našega naroda je sedanja doba odločilna. Mi in naši otroci bomo uživali toliko svobode, kolikor si je sedaj priborimo. Sedaj je čas, da si ustvarimo srečno bodočnost za nas, ki živimo in za naše pozne rodove. Gorje, ako zamudimo te usodopolne trenutke!

Ker si je naš narod svest visokega pomena sedanjega časa, si je izbral »Narodni svet« v Ljubljani kot najvišjo stopnjo. »Narodni svet« bo skušal lajšati bre-

delovanje »Narodnega sveta« bo odvisno tudi od gnetnih sredstev, ki mu bodo na razpolago. Zato pozivljamo vsakogar, ki ljubi jugoslovansko domovino, da plača po svojih močeh narodni davek našemu vrhovnemu vodstvu. »Narodnemu svetu« v Ljubljani.

Prispevki se pošiljajo na naslov »Narodni svet«, Ljubljana, sprejemala pa jih bodo za naš račun drage volje tudi upravništva naših listov.

V Ljubljani, dne 21. septembra 1918.

Dr. Anton Korošec.

Iz naše organizacije. Skupne zadeve.

Delovni program Zavezinega časnikarskega in književnega odseka (ČKO).

(Odobren na delegacijskem zborovanju dne 4. septembra 1918.)

Člen I.

a) ČKO kritično in iniciativno spremlja pisavo in urejevanje Zavezinih listov, ki so doslej: Učiteljski tovariš, Popotnik in Zvonček.

b) ČKO organizuje publicistično v Učiteljskem Tovarišu s stanovsko-politiškim in gospodarskim odsekom, v Popotniku pa v zvezi s pedagoško-didaktičskim in gospodarskim odsekom.

c) ČKO je v trajnem stiku z uredniki Zavezinih listov.

Člen II.

ČKO zbujajo zanimanje med članstvom Zaveze do sodelovanja pri Zavezinih listih in do njih razširjenja tudi v neučiteljskih krogih.

To delo se lahko vrši:

a) s propagandnimi spisi v imenovanjih listih samih;

b) s propagandnimi spisi v neučiteljskih listih;

c) s priporočili razpisov nagrad za najboljše spise vsebine in tendence, ki ju obsega delokrog imenovanih listov;

d) s priporočili, katere liste naj si nabavijo dotična uredništva, da morejo iz njih črpati informativne snovi zase in za svoje bralce;

e) z zbiranjem snovi in s svojedobno izdajo obče zgodovine slovenskega šolstva in učiteljstva;

f) s pošiljanjem svojih članov, oziroma od teh nasvetovanih članov Zaveze sploh na skupščine, priredbe in razstave književnega in časnikarskega (tiskarskega) značaja;

g) z nasveti na vodstvo Učiteljske tiskarne glede na tehniško in umetniško izpopolnjevanje in dovršenje nje izdaj in izdelkov;

h) s predlogi na vodstvo, upravni odbor in delegacijo Zaveze glede imenovanj eventualno izpraznjenih uredniških mest pri Zavezinih listih.

Člen III.

a) ČKO posluje kot ocenjevalni odbor za vse spise, ki jih pridobi Zaveza potom razpisanih nagrad.

b) Pri spisih pedagoško-didaktičske vsebine se vrši ocenjevanje skupno s pedagoško-didaktičskim odsekom.

Člen IV.

ČKO sme izven svojega kroga iskati sotrudnikov za izvedbo del, ki služijo idejni izgradbi naše organizacije.

Člen V.

a) ČKO ima na skrbi Zavezino knjižnico in čitalnico.

b) V soglasju s pedagoško-didaktičskim odsekom poveri to oskrbovanje knjižničarju, ki ga na njegov predlog imenuje vodstvo Zaveze izmed učiteljskega, stanujočega na kraju knjižnice.

c) Knjižničar sestavi urnik in pogoje izposojevanja, oziroma čitanju knjig in časopisov. Vodstvo Zaveze potrdi urnik in pogoje.

Poslovni red Zavezinega časnikarskega in književnega odseka (ČKO).

(Odobren na delegacijskem zborovanju dne 4. septembra 1918.)

I. Namen.

Bistveno je poslovanje ČKO določeno po splošnih načelih Zavezinih pravil in njenega poslovnega reda ter z delovnim programom odseka samega.

II. Načelnik.

Načelnik sprejema in odkazuje vse spise vsem članom ČKO v pregled in presojanje. Druge dolžnosti in pravice načelnikove so določene v drugih poglavjih tega PR.

III. Pravice in dolžnosti odsekovih članov.

1. Vsak član ČKO mora o vseh spisih, ki jih dobi od načelnika, pisмено izreči svoje mnenje.
2. Vsak član ČKO je dolžan udeležiti se vsake odsekove seje. Odsotnost opravičijo le tehtni vzroki (bolezen, službeni zadržki), ki jih pa mora odsekov član pred sejo naznaniti odsekovemu načelniku.
3. V debati, ki bi se vršila na delegacijskem zborovanju, ima vsak član ČKO pravico zagovarjati svoje mnenje, bodisi da je to v odseku samem zmagal ali ne.
4. Vsak član ČKO ima pravico terjati iz Zavezine blagajnice povrnitev svojih izdatkov za postojno in pisemske potreščine.

IV. Poročevalec in soporočevalec.

1. ČKO izvoli iz svojih članov poročevalca za vso poslovno dobo.
2. Poročevalec zbira o posameznikih, odseku izročenih spisih mnenja odsekovnih članov, sestavlja poročila za odsekove člane, za upravni odbor in za delegacijo ter poroča Zavezinih korporacijam o delovanju, sklepih in predlogih svojega odseka. Poročevalec sestavi vse zapisnike odsekovnih sej, hrani vse spise in zapisnike ter jih koncem vsakega poslovnega leta odda v Zavezini arhiv.
3. Poročevalec naznani pisмено rezultat vsake seje ČKO kratko in jedrnato vodstvu Zaveze.
4. ČKO izvoli lahko poročevalcu soporočevalca, ki zastopa v upravnem odboru in na delegaciji nasprotno mnenje (III., 3.) Soporočevalca izvoli odsek od slučaja do slučaja.

V. Seje.

1. Na svojih sejah obravnava ČKO o vseh došlih dopisih, v kolikor se to ni že zgodilo pisemenim putem.
2. O vsakem poročilu se vrši najprej splošna, potem specialna debata.
3. Na vsaki seji ČKO se vrše prosti in ne na dnevni red vezani razgovori o Zavezinih listih. Tozadevni nasveti se pisмено naznani uredništvom listov.
4. Vsak član ČKO ima pravico na vsaki seji staviti samostalne predloge.
5. Sklep, ki obvelja na odsekovi seji, predloži poročevalec upravnemu odboru, oziroma delegaciji v sprejem. (Glej III., 3. in IV. 4!)

VI. Nujni predlogi.

1. Ako imajo člani ČKO nujen predlog, da ne morejo z njim odlašati do prihodnje odsekove seje, naj pošljejo svoj predlog svojemu načelniku, ki ga mora takoj razposlati stalnim odsekovim članom v obravnavo.
2. Ako konstatuje poročevalec soglasje pisemenih izjav, sestavi pisμένο poročilo, ki ga pošlje odsekov načelniku vodstvu Zaveze.
3. Ako ni soglasja, čaka predlog razprave na prvi prihodnji odsekovi seji.

V. Posebne določbe.

1. ČKO pripadajo razen izvoljenih članov tudi uredniki Zavezinih listov kot virilisti s posvetovalnim glasom.
2. Poslovanje v Zavezini knjižnici in čitalnici se vrši po določilu člena V., točka c, odsekovega delovnega programa.
3. Knjižničar sestavi in voli imenik knjig in časopisov. Ta imenik razpošlje deželnim Zvezam, ki poskrbe, da ga dobe vsa okrajna učiteljska društva. O svojem delovanju poroča knjižničar ČKO.

Objavljamo delovni program in poslovni red ČKO, kakor ga je na zadnji seji odobrila delegacija, da po tem vzorcu tudi ostali Zavezini odseki napravijo svoje delovne programe in poslovne ređe. Z ozirom na tu priobčeni in že odobreni delovni program in poslovni red bo drugim odsekom lažje začrtati svoj delokrog in urediti svoje poslovanje. Delovni programi in poslovni ređi vseh drugih odsekov pridejo na dnevni red prvega prihodnjega delegacijskega zborovanja. (Zavezin P. R., člen I., točka i.) Odseki naj torej pravočasno pripravijo svoje izdelke!

Vodstvo Zaveze.

Goriško.

Učiteljsko društvo za goriški okraj je zborovalo včeraj dne 3. oktobra t. l. ob 10. uri popoldne v Goriči pri Zlatem Jeleni. Na dnevnem redu je bil tudi razgovor o aprovizaciji. Vabilo nam je za 20. št. lista prepozno došlo. Daljše poročilo o zborovanju nam je obljubljeno.

Učiteljsko društvo Tolminskega okraja je zborovalo dne 29. avgusta t. l. pri Sv. Luciji. Vkljub vsem neugodnim zvezam teh po vojni tako hudo prizadetih krajev se je zborovanje vdeležilo 18

učiteljev in 14 učiteljic. Po pozdravu predsednika tov. Jelinčiča bi bil moral slediti referat o »decemberski izjavi opozicije«, a ker je stvar prevažna in po vsebini preobsežna ter zahteva temeljitega obravnavanja, so bili sprejeti soglasno sledenci predlogi tov. Mikuža: a) O »izjavi opozicije« se bode obravnavalo na več prihodnjih zborovanjih v obliki predavanj in debat. b) Zborovalce je opozicija razveselila, ker kaže pot očiščenja in pomlajenja v naši organizaciji in stanu. c) Vsehi tudi zborovalce, da se je »opozicija« sporazumela z Zavezinih vodstvom, kar kaže njeno delo v raznih odsekih. d) Zborovalci pa tudi ne morejo in ne smejo prezreti trudopisnega dela, ki ga je do sedaj izvrševala Zaveza, posebno njeno vodstvo. e) Poudariti se mora, da se bo nas stan in naša organizacija pomladila le tedaj, če se bo pomladil vsak posamezen član. Da se pa doseže ta smoter, do katerega je še dolga pot in ne lanka, bodi skrb vodstva Zaveze, odborov okrajnih učiteljskih društev in vsakega posameznika. f) Z ozirom na prvo točko skienejo zborovalci da se »izjava« razmnoži in pošlje vsakemu članu v razmotrivanje v prosep temeljite debate pri sledečih zborovanjih.

Ker ni bilo referenta o »reformi učiteljske«, se je odlozilo poročilo na prihodnje zborovanje.

Po važnih razgovorih glede aprovizacije se sprejme predlog tov. Mikuža, da naj se pristopi h goriski aprovizacijski zadruzi. V to svrhu dobi vsak član pristopni list, ki naj ga podpiše ter plača delez 200 K in 10 K pristopnine.

Skieno se, da pojeta tov. Jelinčič in Sattler na glavarstvo, da ukreneta potrebno glede najnujnejše dobave živil.

Tovariš Kavsa predlaga, naj se pošlje potom Zaveze vladi izjavo s pozivom, naj bolje skrbi za učiteljstvo. Zaveza naj vpliva tudi na ostala učiteljska društva, da v tem zmislu skupno nastopijo.

V upravni odbor Zaveze je bil izvoljen tov. Jelinčič.

Zavezin dopis glede enkratnega nabavnega prispevka za leto 1917. od 6. avg. 1918. stev. 634 se pošlje v prepisu goriškemu in sežanskemu učiteljskemu društvu.

Nadalje se sprejme predlog tov. Mikuža, ki predlaga, naj bi bilo za okr. uč. knjižnico več zanimanja. C. kr. okr. šol. svetu naj se naznani, katere knjige naj se naroče.

Govorilo se je o obnovitvi šolstva in o pomoči učiteljstva pri splošni obnovitvi Goriške.

Za ustanovitev: »Goriške zveze učiteljskih društev« se skieno, da stopi odbor v stik z goriškim in sežanskim učiteljskim društvom.

Po zborovanju se je nabralo 64 K za Krekov dom.

Goriške vesti.

—g— Na c. kr. realki v Goriči se prične pouk v mesecu oktobru, ko se izvrše potrebne poprave v šolskem poslopu.

Kranjske vesti.

—r— Našemu tovarišu Josipu Ambrožiču je umrl dne 29. oktobra t. l. sinček David v nežni mladosti 7 let. Bil je jako marljiv učenec II. b razreda na I. mestni soli. Pogreba se je vdeležila vsa šolska mladina te sole s svojim učiteljstvom. Tovarišu Ambrožiču nase sozaje!

—r— Deželni odbor kranjski je izplačal 1. oktobra t. l. vsemu kranjskemu učiteljstvu z mesečno plačo vred draginjsko doklado za 10 mesecev v izmeri 90 %.

—r— Iz c. kr. mestnega šolsk. sveta ljubljanskega. O redni seji c. kr. mestnega šolskega sveta, ki se je vršila v soboto, dne 14. septembra 1918, smo prejeli nastopno obvestilo: Predsednik proglasi sklepčnost in otvori sejo. Zapisnikar poroča o bistvenih kurentnih stvareh in pove, kako da so bile rešene, kar se vzame na znanje. Zapisnik o zadnji redni seji, ki se je vršila v torek, dne 16. julija 1918, se odobri brez ugovora. Poročilo o napredovanju učiteljstva na višjo plačilno stopnjo s 1. januarjem 1919 se pritrdi. Dvoje prošnje za privolilo daljših dopustov je c. kr. deželnemu šolskemu svetu priporočilo predložiti. Za suplente se imenujejo: Na I. mestni deški šoli učiteljice Ana Košca, Marija Jurman in Ljudmila Rape; na II. mestni: Stanislava Iskra in Ljudmila Celestina; na III. mestni: Danijela Kališ; na šišenski deški osemrazrednici: Frančiška Hribernik; na mestni nemški dekliski šoli: Viktorija Medved in Marija grofica Auersperg. Več prosilk se vzame v evidenco za ona mesta, ki utegnejo priti še vpoštev, ostalim je pa prošnje vrtni. C. kr. deželni šolski svet je naprositi, naj posreduje, da se učiteljstvu enkratni nabav-

ni prispevek pro 1918. čimpreje nakaže tako, kot je bilo skienjeno dne 23. junja 1918. Delati je na to, da se tudi v poslopu IV. mestne deske ljudske sole čimpreje izvrše poprave, tako da se poslopu pridobi za poučevanje lastne sole ter pomožnega oddelka na njej in pa mestnega dnevnega zavetisca, ki sta oba sedaj zelo nedostatno nastanjena, pri čemer trpita mladina in učiteljstvo. Ko se pojasni se nekaj inter-nih zadev upravne vsebine, zaključni predsednik sejo in se zahvali za udeležbo.

—r— Pouk na obrtno - nadaljevalnih šolah. Po stinnetem prestanku prične se letos zopet na vseh ljubljanskih obrtno-nadaljevalnih šolah s poukom. Sprejemajo se vajenci in vajenke. Vpisavanje se je vsrno v nedeljo, dne 29. septembra 1918, od desetih do dvanaestih dopoldne. Vpisavalo se je: za menansko-tennisko šolo v voditeljski pisarni I. mestne deske sole; za stavbno šolo v voditeljski pisarni II. mestne deske sole; za moski oddelk umetne in običajne sole v voditeljski pisarni mestne nemške deske sole; za ženski oddelk te sole v voditeljski pisarni mestne slovenske dekliske sole; za splošni oddelk v voditeljski pisarni III. mestne deske sole. Z rednim poukom se prične v nedeljo, dne 6. oktobra 1918. Natančnejša pojasnila je dobiti pri vpisavanju. Več pove razglas.

Tržaské vesti.

—t— Uspeh vpisovanje na zaposlovalnih tečajih v Irsu. V učiteljske zaposlovalne tečaje se je vpisalo: v I. letnik 40, v II. 30, v III. 22 in IV. 8 dijakov; vrnu tega se 8 vpoklicanih, skupaj torej 108 dijakov. V gimnazijske tečaje se je do sedaj vpisalo: v I. razred 127, v II. 76, v III. 21 in v IV. 16, skupaj torej 240 dijakov. Konko je nemskih gimnazij, ki ne dose-gajo tega stevila tržaskih provizorijevnih tečajev! In vendar ima rursarek pogum govoriti pred nemškimi casnikarji o popolni enakopravnosti vseh narodov v Avstriji!

Splošni vestnik.

Svarilo pred podpiranjem dezert-jev, vojakov, ki prekoracijo dopust, in oseb, ki se odstranjuje brez dovoljenja od vojaških krdel. Ker se zaradi nepoznanja zakonitih kazenskih določb večkrat pod-pira dezertarje na ta ali oni način, zlasti da se jih prikriva, se občinstvo opozarja, da je tako podpiranje hudodelstvo po pa-ragrafu 220 kaz. zakona in da ima za po-sledico jeco od 6 mesecev do 1 leta, pri obtežljivih okolišnih pa težko jeco od 1 do 5 let. Vsako podpiranje onih vojakov pa, ki si na svojo roko podaljšajo vojaški dopust, ali pa oseb, ki so se samolastno odstranile od svojih vojaških krdel, bodo v bodoče brezobzirno kaznovali po mero-dajnih zakonih politične, odnosno policijske oblasti. Da se onemogočijo hudodel-stva, kot tatvine, ropi itd., ki so jih zvršili v zadnjem času zlasti pogosto dezert-terji, se občinstvo v lastno korist poziv-lja, da krepko podpira oblasti pri izsledit-vi dezertarjev in drugih sumljivih oseb, ki se potepajo okoli v vojaških uniformah in jih brez vsacega ozira ovadi.

Razgled.

Draginjske doklade za učiteljstvo. Načelnik nemškonacionalnih strank, profesor Waldner in posl. dr. Freissler, sta bila te dni v zadevi učiteljskih draginjskih doklad pri baronu Hussareku in zahteva-

Največja slovenska hranilnica!

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

Ljubljana, Prešernova ulica št. 3.

je imela vlog koncem leta 1917 K 66,800.000.—
hipotečnih in občinskih posojil „ 27,000.000.—
rezervnega zaklada „ 2,000.000.—

Sprejema vloge vsak delavnik in jih obrestuje najvišje po

4%

večje in restalne vloge pa po dogovoru.

Hranilnica je pupilarno varna in stoji pod kontrolo

c. kr. deželne vlade.

Za varčevanje ima vpeljane lične domače hranilnike.

Posoja na zemljišča in poslopja na Kranjskem proti 5%, izven Kranjske pa proti 5¼% obrestim in proti najmanj 1% oziroma ¾% odplačevanju na dolg.

V podpiranje trgovcev in obrtnikov ima ustanovljeno **Kreditno društvo.**

Književnost.

Razpis nagrad za najboljšo skladbo. V svrno, da se začne čimprej zopet z rednim izdajanjem glasbenega lista »Novi Akordi« in v izpodbugo glasbenega ustvarjanja razpisuje podpisano založništvo »Novih Akordov« stiri nagrade za najboljšo skladbo, in sicer:

1. za dvorocno klavirsko skladbo v znesku K 700;
2. za samospjev in klavir K 500;
3. za moski zbor K 400;
4. za mešan zbor K 400.

Jugoslovanski skladatelji, ki se hočejo udeležiti tekme, naj doposijejo svoje do-bro citljive rokopise (z geslom in imenom ter naslovom skladateljstvom v zaprtem kuvertu) najkasneje do 1. decembra 1918. uredništvu »Novih Akordov« (dr. Uojmir Krek) na Dunaju XV 1, Mariauter Gurtel 29., II.

Vsak skladatelj lahko tekmuje s po-ljubnim številom skladb. Tekmovati mo-rejo le izvirne skladbe, ki se niso bile ni-kjer objavljene. Tudi obdelave so izklju-čene. Sicer je pa skladateljem na prosto dana vsebina, značaj, oblika in obseg. Vendar naj nobena kompozicija ne preko-rači 12 strani v tisku in obliki »Novih Akordov«.

Giede vsake vposlane skladbe si pri-držuje založništvo, oziroma uredništvo »Novih Akordov« pravico, da jo objavi v listu proti plačilu običajnega (sedaj izdat-no zvišanega) sotrudniškega honorarja. Isto velja tudi o skladbah, ki jim bo po-sebno, v ta namen sestavljeno razsodišče prisodilo nagrade. Avtorjem teh skladb pristoja razen nagrade še pravica do obi-čajnega sotrudniškega honorarja.

Srbskih vokalnih skladbam je pod-ložihi tekst ne le v cirilici, temveč tudi v latinici.

Založništvo »Novih Akordov«

L. Schwentner, Ljubljana.

Izdajatelj in odgovorni urednik:

Radivoj Korene.

Last in založba »Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva«.

Tiska »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani.

Naš denarni zaovd.

Geslo: Kar plodonosno naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica »Učitelj-skega konvikta« v Ljubljani
registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do 31. avgusta 1918 K 113.737-43.

Uradne ure: Vsak četrtek in vsako soboto od 1/20. do 1/26. ure popoldne.

Knjigoveznica

Anton Janežič

Ljubljana

Florijanska ulica 14

se priporoča sl. šolskim vod-stvom in gg. učiteljem za izvrševanje vseh v knjigo-veško stroko spadajočih del.